

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
Польське Товариство педагогіки філософічної
імені Броніслава Ф.Трентовського (TRF)
Національна академія педагогічних наук України,
Відділення загальної педагогіки та філософії освіти
Інститут вищої освіти НАПН України
Кафедра філософії**

**За підтримки
МІЖНАРОДНОГО БЛАГОДІЙНОГО ФОНДУ
«ФОНД ОЛЕКСАНДРА ФЕЛЬДМАНА»**

**МАТЕРІАЛИ XIX МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО – ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ОСВІТА І ДОЛЯ НАЦІЇ»
Виховання громадянина в демократичних суспільствах:
європейський та український досвід**

(17-19 травня 2018 року)

**Харків
ХНПУ
2018**

СКОВОРОДИНІВСЬКІ ІДЕЇ У ТВОРЧОСТІ

В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

І. Ф.Прокопенко, м. Харків

Відомий і провідний філософ сучасної України – член-кореспондент НАПН України М. Д. Култаєва у своїй останній монографії [1] наголошує, що розбудова сквородинівської традиції у ХХ сторіччі в Україні є безперервною. Складність і навіть трагізм відстоювання її смислів і орієнтирів, їх суперечливі інтерпретаційні схеми представлені у новому прочитанні філософсько-педагогічної спадщини багатьох філософів і педагогів – шестидесятників і наших сучасників, серед яких особливе місце посідає творчість академіка В. О. Сухомлинського.

В даний час, коли творчість В. О. Сухомлинського набула рис завершеного і логічного цілого, особливо рельєфно виокремлюється значення його філософсько-педагогічних праць. Особливе місце посідають його праці, написані в останній період життя Василя Олександровича. Саме ці роботи можна віднести до головних, або програмних праць, бо саме вони дають чітке уявлення про педагогічну систему автора і його особистості і як теоретика, і як педагога-практика, і як новатора.

Названі праці пізніше увійшли до трилогії, були швидко і високо поціновані. Діалогія «Серце віддаю дітям» і «Народження громадянина» відмічені Державною премією України (1974 р.) та першою премією Педагогічного товариства України (1973 р.) [2, с. 15 – 546].

Глибокий внутрішній зв'язок цих творів дозволяє нам зрозуміти, як В. О. Сухомлинський вирішував складні проблеми розвитку, формування і виховання, навчання дітей у єдності із практичним вирішенням проблем сучасного йому суспільства.

Проблеми, які виникали у його практичній діяльності, починаючи із 40-х років ХХ сторіччя, стали для нього самостійним і спеціальним об'єктом

аналізу. Глибоке розуміння педагогічної практики привело педагога-новатора до власного розуміння процесу виховання і його складових.

Нагадаємо, що В. О. Сухомлинський виділяв три основоположні чинники виховного процесу: учитель – учень – колектив. Василь Олександрович пред'являв дуже високі вимоги до особистості вчителя – керівника і організатора навчально-виховного процесу. В цих вимогах, на його думку, в повній мірі реалізується принцип власного прикладу педагога. Він повинен бути для учня прикладом багатства духовного життя. І тільки за цих умов учитель має право виховувати [2, с. 322]. Високі особисті якості вчителя, його професійна підготовка та життєвий досвід повинні стати для учня незаперечливим авторитетом. При цьому під авторитетом Василь Олександрович розумів не завищення власної ролі і не відгороджування від вихованця своєю ерудицією, вимогою безперечної слухняності, формальне і авторитарне управління дитиною, а переконував, що без взаємного проникнення у світ почуттів, думок і переживань один одного, емоціональна культура як плоть і кров культури педагогічної – немислима.

Найважливіше джерело виховання почуттів педагога – це багатопланові емоційні стосунки з дітьми у дружньому колективі, де вчитель не стільки наставник, а, в першу чергу, і друг, і товариш [2, с. 22].

Поряд з цим у зазначеній трилогії центральне місце відведено проблемі вихованця. На думку В. О. Сухомлинського, вихованець – це активний, самодостатній індивід, який живе повнокровним і цікавим життям. Дитинство – це не підготовка до майбутнього самотійного життя, а справжнє, яскраве, самобутнє і неповторне життя.

Третя складова виховного процесу – колектив. Такий колектив створюється учасниками навчально-виховного процесу на основі задушевності, сердечності, взаємодопомоги. В. О. Сухомлинський був переконаний, що виховна сила колективу розпочинається з того, що має

місце у кожній окремій людині, з того, які духовні цінності вона має, що вона приносить у колектив, що дає іншим і що від неї беруть люди [2, с. 395].

Виходячи із зазначеного, В. О. Сухомлинський виступав прибічником ранньої спеціалізації дитини, якомога ранішого залучення до моральних і духовних цінностей. Пізнання дитиною навколишнього світу і самої себе не повинне бути одностороннім. Пізнаючи світ і саму себе, дитина зобов'язана по крупинці пізнавати свою відповідальність за матеріальні і духовні цінності, створені старшими поколіннями. Інакше – вихована у повазі і вдячності Богу, батькам, учителю.

В сучасних умовах розбудови нової української школи дуже відповідальним етапом стає початкова школа і хотілося б, щоб як у В. О. Сухомлинського, усе було у достатку: вчитель – учень – колектив і всі зусилля навчально-виховного процесу були підпорядковані потребам формування сучасного покоління освічених українців: громадян, патріотів, професіоналів.

Література

1. Філософсько-освітні імплікації Григорія Сковороди: у витоків сквородинівської інтелектуальної традиції : монографія / М. Д. Култаєва, І. Ф. Прокопенко, Н. В. Радіонова. – Харків : ФОП Мезіна В. В., 2017. – 245 с.
2. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи сину. Трилогія. – К. : Радянська школа, 1985.

UZASADNIENIE BADAŃ FILOZOFICZNYCH W PEDAGOGICE

prof. nadzw. r hab. Sławomir Sztobryn

Ten problem ma długą historię i liczne wypowiedzi uzasadniające więź pedagogiki z filozofią. Ma także swoje instytucjonalne uzasadnienie w postaci katedr akademickich, czasopism i towarzystw naukowych. Obecny w pedagogice oscylacyjny ruch - ku filozofii i próby odejścia od niej są związane z rozwojem światowej humanistyki i dominujących w poszczególnych okresach paradygmatów. W największym skrócie można to przedstawić w sposób następujący: od antyku po schyłek XIX wieku wszystkie koncepcje i teorie o